Eduskunnan sosiaali- ja terveysvaliokunta

Kuulemis- ja lausuntopyyntö 5.9.2025 hallituksen esitys eduskunnalle laiksi sosiaali- ja terveydenhuollon järjestämisestä annetun lain muuttamisesta ja siihen liittyviksi laeiksi (HE 50/2025 vp)

Kansaneläkelaitoksen lausunto

Sosiaali- ja terveysvaliokunta on pyytänyt Kansaneläkelaitoksen lausuntoa hallituksen esityksestä eduskunnalle laiksi sosiaali- ja terveydenhuollon järjestämisestä annetun lain muuttamisesta ja siihen liittyviksi laeiksi. Kansaneläkelaitos kiittää sosiaali- ja terveysvaliokuntaa pyynnöstä.

Lyhyt yhteenveto Kansaneläkelaitoksen esille nostamista asioista

- Kansaneläkelaitos käyttää esityksessä tarkoitetusta henkilöryhmästä termiä ”*ulkomaalaislain vastaisesti Suomessa oleskeleva henkilö*” YK:n ja Euroopan parlamentin suosituksen mukaisesti.

- Kansaneläkelaitos korostaa, että sosiaali- ja terveydenhuollon järjestämisestä annetun lain (612/2021, jäljempänä *järjestämisvastuulaki*) muutetun 56 a sekä uuden 56 b §:ien piiriin kuuluvan henkilön tunnistaminen on hyvinvointialueen, Helsingin kaupungin ja HUS-yhtymän vastuulla terveydenhuollon palveluiden antamisen yhteydessä. Kansaneläkelaitos voi valtion korvaus hakemuksen yhteydessä iän lisäksi tarkistaa henkilön oleskelulupa- ja viisumitiedot. Esitettyjen lääketieteellisten edellytysten täyttymisen osalta, Kansaneläkelaitos on täysin julkisen terveydenhuollon tekemän arvioinnin varassa.

- Kansaneläkelaitoksen tuottamista valtion korvaus -tilastoista ei edelleenkään esitetyn muutoksen jälkeen kattavasti saisi tietoja ulkomaalaislain vastaisesti Suomessa oleskelevien henkilöiden lukumääristä taikka heille annetuista terveydenhuollon

Kela
PL 450, 00056 Kela
Puhelin 020 634 11
etunimi.sukunimi@kela.fi
www.kela.fi

palveluista (esim. tekemään jakoa kiireellisen ja kiireettömän hoidon välillä). Valtion korvaus-tilastoista pystytään vain pykäläkohtaisesti näkemään maksettujen valtion korvausten kokonaiskustannukset, jolloin korvauskustannuksia ei voida erotella saman pykälän piiriin kuuluvien henkilöryhmien mukaan.

- Hallituksen esityksen mukaan esitys arvioidaan, vuodesta 2026 alkaen, vuositasolla vähentävän Kansaneläkelaitoksen hyvinvointialueille maksettavia valtion korvauksia noin 560 000 euroa verrattuna valtion vuoden 2023 talousarviossa HE 112/2022 vp perusteella lisättyyn miljoonaan euroon. Saatavien järjestämisvastuulain 56 a §:ään liittyvien valtion korvaus -tilastojen valossa, Kansaneläkelaitos pitää arvioitua kustannussäästöä ylimitoitetulta. (uusimmat tilastot lausunnon liitteenä).

- Esityksessä ehdotetaan, että rajat ylittävästä terveydenhuollosta annettua lakia (1201/2013, jäljempänä *rajalaki*) muutettaisiin siten, että valtion korvausta voitaisiin maksaa myös tilanteissa, joissa terveydenhuollon palveluita on annettu järjestämisvastuulain uuden 56 b §:n nojalla. Kansaneläkelaitos kannattaa ehdotettua muutosta ja pitää kyseistä muutosta tarkoituksenmukaisena.

- Kansaneläkelaitos pitää tärkeänä, että esitetty muutos huolellisesti yksilötasolla tarkasteltaisiin perustuslaissa säädettyjen perusoikeuksien ja Suomea sitovien kansainvälisten ihmis- ja perusoikeussopimusten valossa.

Kansaneläkelaitoksen perusteellisemmat kannat

Kansaneläkelaitos haluaa kiinnittää valiokunnan huomioon ”laittomasti maassa oleskeleva”-termin käyttämiseen. Kansainvälisesti (mm. YK:n pakolaisjärjestö UNHCR) ”laiton”-sanan käyttöä on laajasti pidetty epätarkkana ja loukkaavana sekä myös oikeudellisesti virheellisenä mm. siitä syystä, että se luo assosiaation oleskelun rikollisuudesta. Pääsääntöisesti oleskeleminen maassa maahanmuuttolainsäädännön vastaisesti ei ole maiden kansallisessa lainsäädännössä rangaistavaa toimintaa. Euroopan parlamentti on vuonna 2009 kehottanut Eu-

Kela
PL 450, 00056 Kela
Puhelin 020 634 11
etunimi.sukunimi@kela.fi
www.kela.fi

roopan Unionin toimielimiä ja jäsenvaltioita lopettamaan termin käytön, sen hyvin kielteisistä sivumerkityksistä johtuen. Tähän kehotukseen viitaten Kansaneläkelaitos käyttää tästä henkilöryhmästä nimitystä ”ulkomaalaislain vastaisesti Suomessa oleskeleva henkilö” [1]

Esitysluonnoksen mukaisesti rajoitettaisiin ulkomaalaislain vastaisesti oleskelevien henkilöiden hoito-oikeutta pääsääntöisesti kattamaan vain kiireellisenä annettua hoitoa. Heidän hoito-oikeutensa perustuisi siten jatkossa terveydenhuoltolain (1326/2010) 50 §:ään, joka määrittää Suomen yleisen minimitason. Tällä hetkellä kyseistä pykälää sovelletaan lähtökohtaisesti vain Suomessa lyhyen aikaa oleskeleviin kolmannesta maasta tulleisiin henkilöihin, eli esimerkiksi turisteihin. Ulkomaalaislain vastaisesti Suomessa oleskelevia henkilöitä koskevan uuden pääsäännön poikkeuksista säädettäisiin jatkossa järjestämisvastuulain uudessa 56 b §:ssä. Voimassa olevan järjestämisvastuulain 56 a §:n piiriin jäisi vain maahanmuuttolainsäädännön mukaisesti Suomessa pidemmän aikaisesti oleskelevat kotikunnattomat henkilöt, mukaan lukien henkilöt, jotka ulkomaalaislain (301/2004) 40 §:n nojalla oleskelevat laillisesti Suomessa odottaessaan oleskelulupahakemuksensa käsittelyä.

Käytännössä lain toimenpanossa on pystyttävä tunnistamaan seuraavat kotikunnattomat henkilöryhmät tilanteessa, että henkilö oleskelee Suomessa pidempi aikaisesti ja hänellä ei ole muun lainsäädännön nojalla oikeutta saada terveyspalveluita Suomessa:

1. Henkilöt (ml. alaikäiset lapset), jotka oleskelevat Suomessa maahanmuuttolainsäädännön mukaisesti (järjestämisvastuulain 56 a §)
2. Ulkomaalaislain vastaisesti oleskelevat alaikäiset lapset (järjestämisvastuulain 56 b §)
3. Ulkomaalaislain vastaisesti oleskelevat aikuiset, jotka tarvitsevat raskauteen liittyvää hoitoa (järjestämisvastuulain 56 b §)
4. Ulkomaalaislain vastaisesti oleskelevat aikuiset, joiden osalta välttämättömän kiireettömän hoidon epääminen olisi ilmeisen kohtuutonta henkilön terveydentilan tai vamman vuoksi taikka epääminen vakavasti vaarantaisi muun henkilön tai väestön

[1] Euroopan parlamentin päätöslauselma 14. tammikuuta 2009 perusoikeuksien tilanteesta Euroopan unionissa 2004–2008, 159 kohta; https://www.europarl.europa.eu/doceo/document/TA-6-2009-0019_EN.html

Kela
PL 450, 00056 Kela
Puhelin 020 634 11
etunimi.sukunimi@kela.fi
www.kela.fi

terveyden tai alaikäisen, jonka huolenpidosta henkilö vastaa. (järjestämisvastuulain 56 b §)

5. Muut henkilöt (terveydenhuoltolain 50 §)

Lähtökotaisesti järjestämisvastuulain 56 a ja 56 b §:ien piiriin kuuluvan henkilön tunnistaminen on hyvinvointialueen, Helsingin kaupungin ja HUS-yhtymän vastuulla sinä hetkenä, kun henkilö kääntyy julkisen terveydenhuollon puoleen ollessaan terveydenhuollon palveluiden tarpeessa. Kuten hallituksen esityksessä on tuotu esille ulkomaalaislain vastaisesti Suomessa oleskelevien henkilöiden tunnistaminen voi olla käytännössä hoitokontaktissa haastavaa. Kansaneläkelaitos haluaa kiinnittää valiokunnan huomion siihen, ettei kyseisillä henkilöillä ole mitään hoito-oikeutta osoittavaa todistusta, jonka he esittäisivät julkisen terveydenhuollon palvelun tuottajalle. Hoitoa tarvitsevan henkilön kuuluminen pykälän henkilöpiiriin on siten arvioitava muun saatavilla olevan tiedon perusteella.

Järjestämisvastuulain 56 a ja 56b §:ien mukaisen henkilöpiirin arvioiminen siirtyy Kansaneläkelaitokselle vasta hoidon antamisen jälkeen, kun hyvinvointialue, Helsingin kaupunki tai HUS-yhtymä hakee valtion korvausta hoidosta aiheutuneista kustannuksistaan. Lähtökohtaisesti Kansaneläkelaitos luottaa hyvinvointialueen, Helsingin kaupungin tai HUS-yhtymän tekemään arvioon mutta voi tarvittaessa pyytää valtion korvauksen hakijaa perustelemaan hakemustaan tarkemmin. Lisäksi Kansaneläkelaitos voi suorittaa satunnaisia tarkistuksia ja auditointeja.

Tässä yhteydessä Kansaneläkelaitos haluaa korostaa, että henkilön iän lisäksi Kansaneläkelaitos käytännössä pystyy tarkistamaan muualta vain henkilön oleskelulupa- ja viisumitiedot. Kansaneläkelaitoksella on katseluoikeus maahanmuuttoviraston ylläpitämään oleskelulupia koskevaan rekisteriin sekä ulkoministeriön ylläpitämään viisumirekisteriin. Lisäksi on todettava, ettei Kansaneläkelaitos oleskelulupahakemuksen vireilläolotiedoista pysty arviomaan, onko henkilö jättänyt hakemuksen oleskellessaan ulkomaalaislain 40 §:n mukaisesti laillisesti Suomessa. Kansaneläkelaitoksen on siten tapauskohtaisesti pyydettävä Maahanmuuttovirastolta tarkempia tietoja, jos valtion korvaus hakemuksen kohteena olevalla hoitoa saaneella henkilöllä on vireillä, ensimmäistä oleskelulupaa koskeva hakemus. Jatkolupahakemusten osalta laillinen oleskelu voidaan pääsääntöisesti arvioida aikaisempien voi-

Kela
PL 450, 00056 Kela
Puhelin 020 634 11
etunimi.sukunimi@kela.fi
www.kela.fi

massa olevien oleskelulupien perusteella. Esitetyssä pykälässä ehdotettujen lääketieteellisten edellytysten täyttymisen osalta, Kansaneläkelaitos on periaatteessa täysin julkisen terveydenhuollon tekemän arvion varassa.

Esitysluonnoksessa (sivu 24-25) tuodaan haasteellisena asiana esille, ettei ulkomaalaislain vastaisesti Suomessa oleskelevista henkilöistä ole saatavilla tarpeeksi yksilöityjä tilastoja. Kansaneläkelaitos kiinnittää valiokunnan huomion siihen, ettei esitetyn muutoksen myötä edelleenkään saisi Kansaneläkelaitoksen tuottamista tilastosta kattavasti tietoja ulkomaalaislain vastaisesti Suomessa oleskelevien henkilöiden lukumääristä taikka heille annetuista terveydenhuollon palveluista. Valtion korvaus-tilastoista pystyttäisiin näkemään valtion korvaukseen kytkeytyvät kokonaiskustannukset niiden henkilöiden osalta, jotka täyttävät uudesta pääsäännöstä poikkeamista koskevat edellytykset (järjestämisvastuulain 56 b §). Tilastoista ei kuitenkaan olisi saatavissa yksilöytyä tietoa niistä ulkomaalaislain vastaisesti oleskelevista henkilöistä, joiden hoito-oikeus jälleen määräytyisi yleisen hoito-oikeus säännön, eli terveydenhuoltolain 50 §:n perusteella. Tämä johtuu siitä, ettei terveydenhuoltolain 50 §:n perusteella annettuihin palveluihin liittyviä valtion korvauksen kustannuksia voida kohdentaa johonkin tiettyyn henkilöryhmään. Esitysluonnoksen mukaan järjestämisvastuulain 56 a § sovellettaisiin jatkossa ainoastaan ulkomaalaislain mukaisesti Suomessa oleskeleviin kotikunnattomiin henkilöihin. Tällaisen muutoksen myötä, pystyttäisiin siten Kansaneläkelaitoksen valtion korvaus tilastoissa kohdentamaan nämä valtion korvauksen kustannukset henkilöihin, jotka oleskelevat Suomessa ulkomaalaislain mukaisesti. Yleisesti olisi edelleen kiinnitettävä huomiota siihen, ettei henkilölle annetun terveydenhuollon palvelun sisältöä välitetä valtion korvaushakemuksen yhteydessä Kansaneläkelaitokselle. Näin ollen valtion korvaus tilastoista ei jatkossakaan pystyttäisi erottelemaan kiireellisenä ja kiireettömänä annettuihin terveydenhuollon palveluihin liittyviä korvauksia.

Hallituksen esityksen (sivu 23-26) mukaan taloudellisten vaikutusten euromääräinen arviointi on vaikeaa monestakin syystä. Täten on haasteellista arvioida esityksen vaikutukset Kansaneläkelaitoksen maksamiin korvauksiin. Esitys arvioidaan kuitenkin, vuodesta 2026 alkaen, vähentävän hyvinvointialueille maksettavia valtion korvauksia noin 560 000 euroa verrattuna valtion vuoden 2023 talousarviossa HE 112/2022 vp perusteella lisättyyn miljoonaan euroon. Kansaneläkelaitoksen valtion korvaus -tilastojen (uusimmat tilastot löytyvät tämän lausunnon liitteenä) perusteella voimassa olevaan järjestämisvastuulain 56 a §:ään

Kela
PL 450, 00056 Kela
Puhelin 020 634 11
etunimi.sukunimi@kela.fi
www.kela.fi

liittyviä (kaikki henkilöryhmät) valtion korvauksia on tähän mennessä maksettu vuonna 2023 annettuun hoitoon kytkeytyviä korvauksia 958 415 euron edestä. Vastaavasti on vuonna 2024 annettuun hoitoon kytkeytyviä korvauksia maksettu 523 464 euron edestä. Valtion korvauksessa on pitkä haku- ja käsittelyaika (selostettu esityksessä sivulla 25), jolloin vielä on liian aikaista arvioida, mikä tulee olemaan lopullinen kyseisiin vuosiin kytkeytyvä korvaussumma. Koska maksetut järjestämisvastuulain 56 a §:ään liittyvät korvaukset koskevat kaikkia pykälässä mainittuja henkilöryhmiä ja sekä kiireellistä että kiireetöntä hoitoa, Kansaneläkelaitoksen mielestä voitaisiin suhteellisen varmana pitää, ettei voimassa olevan lainsäädännön mukaan annettujen välttämättömien kiireettömien terveydenhuollon palveluiden kokonaiskustannus tulee olemaan HE 112/2022 vp perusteella arvioidun 1 miljoonan euron suuruinen. Kansaneläkelaitos täten pitää ajankohtaisessa esityksessä ulkomaalaislain vastaisesti Suomessa olevien henkilöiden hoito-oikeuden rajoittamiseen liittyvää arvioitua kustannussäästöä ylimitoitetulta.

Rajalain 20 § 3 momentin mukaisesti hyvinvointialueella, Helsingin kaupungilla ja HUS-yhtymällä on asiakasmaksun ylimenevältä osuudelta oikeus hakea Kansaneläkelaitokselta korvausta palveluista aiheutuneista kustannuksista, kun terveydenhuollon palveluita on annettu terveydenhuoltolain 50 §:n tai järjestämisvastuulain 56 a §:n nojalla henkilölle, jolla ei ole kotikuntaa Suomessa. Pääsääntöisesti kustannukset on ensin yritettävä periä henkilöltä itseltään taikka muulta taholta (esim. vakuutusyhtiö) mutta henkilön ollessa ilmeisesti varaton kustannusten perintäyrityksestä voidaan luopua. Hallituksen esityksessä ehdotetaan, että valtion korvausta voitaisiin vastaavasti maksaa myös tilanteissa, joissa terveydenhuollon palveluita on annettu järjestämisvastuulain uuden 56 b §:n nojalla. Kansaneläkelaitos kannattaa ehdotettua rajalakiin tehtävää muutosta ja pitää kyseistä muutosta tarkoituksenmukaisena.

Lopuksi Kansaneläkelaitos pitää tärkeänä, että esitetty muutos huolellisesti yksilötasolla tarkasteltaisiin perustuslaissa säädettyjen perusoikeuksien ja Suomea sitovien kansainvälisten ihmis- ja perusoikeussopimusten valossa erityisesti, kun on kyse voimassa olevien hoito-oikeuksien rajoittamisesta. Esitysluonnoksen (mm. sivu 16) mukaan muutosehdotuksen taustalla on tavoite kannustaa ulkomaalaislain vastaisesti Suomessa oleskelevia henkilöitä siirtymään maamme rajojen ulkopuolelle saadakseen tarvitsemansa kiireettömän hoidon. Ottaen myös huomioon Suomen ratifioimien ihmisoikeussopimusten valvontaelinten, ennen vuotta

Kela
PL 450, 00056 Kela
Puhelin 020 634 11
etunimi.sukunimi@kela.fi
www.kela.fi

2023 voimassa olevaa lainsäädäntöä koskevat, Suomelle antamat huomautukset, Kansaneläkelaitos pitää tärkeänä, että maassa oleskelun statuksesta tai syystä riippumatta, kaikille turvataan, ilman syrjintää, ihmisoikeussopimuksissa säädetty oikeus terveyteen, niin kauan kun he tosiasiallisesti oleskelevat maassa. Kansaneläkelaitos täten pitää erityisen hyvänä asiana, että eduskunta on päättänyt pyytää perustuslakivaliokuntaa antamaan asiassa oman lausuntonsa.

Suvi Rasimus
Kansainvälisten asioiden osaamiskeskuksen päällikkö

Marika Lahtivirta
Rajat ylittävän terveydenhuollon ryhmän päällikkö

Liitteet Valiokunnan tiedoksi ajankohtaiset tilastot järjestämisvastuulain 56 a §:n perusteella maksetuista 2023 ja 2024 annettua hoitoa koskevista valtion korvauksista.

Kela
PL 450, 00056 Kela
Puhelin 020 634 11
etunimi.sukunimi@kela.fi
www.kela.fi